

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра філософії, біоетики та іноземних мов

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-педагогічної роботи

Едуард БУРЯЧКІВСЬКИЙ

01 вересня 2024 року

РОБОЧА ПРОГРАМА З ДИСЦИПЛІНИ

«АНТРОПОЛОГІЯ»

Рівень вищої освіти: другий (магістерський)

Галузь знань: 22 «Охорона здоров'я»

Спеціальність: 222 «Медицина»

Освітньо-професійна програма: Медицина

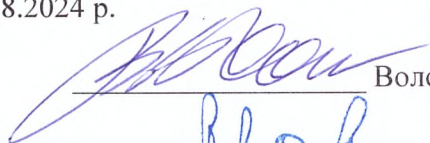
Робоча програма складена на основі освітньо-професійної програми «Медицина» підготовки фахівців другого (магістерського) рівня вищої освіти зі спеціальності 222 «Медицина» галузі знань 22 «Охорона здоров'я», ухваленою Вченою Радою ОНМедУ (протокол № 10 від 27 червня 2024 року).

Розробник:

завідувач кафедри філософії, біоетики та іноземних мов, д. філос. н., професор Ханжи В. Б.

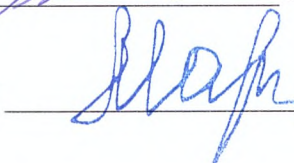
Робоча програма затверджена на засіданні кафедри філософії, біоетики та іноземних мов.
Протокол № 1 від 26.08.2024 р.

Завідувач кафедри

Володимир ХАНЖИ

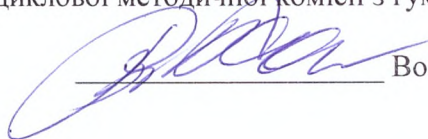
Погоджено із гарантом ОПП

Валерія МАРІЧЕРЕДА

Схвалено предметною методичною цикловою комісією з гуманітарних дисциплін ОНМедУ
Протокол № 1 від 27.08.2024 р.

Голова предметної циклової методичної комісії з гуманітарних дисциплін

Володимир ХАНЖИ

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри _____
Протокол № ___ від “___” _____ 20__ р.

Завідувач кафедри _____

(підпис)

(Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри _____
Протокол № ___ від “___” _____ 20__ р.

Завідувач кафедри _____

(підпис)

(Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

1. Опис навчальної дисципліни:

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
Загальна кількість: Кредитів: 3 Годин: 90	Галузь знань 22 «Охорона здоров'я» Спеціальність 222 «Медицина» Рівень вищої освіти другий (магістерський)	<i>Денна форма навчання</i>
		<i>Вибіркова дисципліна</i>
		<i>Рік підготовки: II</i>
		<i>Семестр: IV</i>
		<i>Лекції (0 год.)</i>
		<i>Семінарські (30 год.)</i>
		<i>Практичні (0 год.)</i>
		<i>Лабораторні (0 год.)</i>
		<i>Самостійна робота (60 год.)</i>
<i>у т.ч. індивідуальні завдання (0 год.)</i>		
<i>Форма підсумкового контролю – залік</i>		

2. Мета та завдання навчальної дисципліни, компетентності, програмні результати навчання.

Мета: формування антропологічної культури здобувача вищої освіти, актуалізація професійної та громадянської свідомості майбутньої лікарської еліти, а також формування здатностей діяти на основі загальнолюдських трансепохальних етичних міркувань і цінностей, соціально відповідально та свідомо, цінувати та поважати різноманітність та мультикультурність світу.

Завдання:

1. Інтерпретувати основні проблеми філософської антропології: проблему походження людини, психофізичну проблему, проблему виникнення людини на Землі та її відносин зі світом.
2. Розумітися на питаннях буття людини як єдності духа і тіла, природи, сутності та призначення людини.
3. Піддавати тлумаченню темпоральні особливості людського буття та становлення.
4. Діяти відповідно до принципів гуманності, враховуючи національні та релігійні особливості людей.
5. Використовувати аксіологічні знання в гострих ситуаціях, коли йде мова про сенс життя і життєві цінності.
6. Вміти реалізовувати у практичній діяльності фундаментальні етичні знання щодо діалектики добра і зла, життя та смерті.
7. Артикулювати етико-правові аспекти початку та закінчення життя людини в філософському та медичному вимірах.

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів наступних компетентностей:

- Інтегральної (ІК):

Здатність розв'язувати типові та складні задачі, у тому числі дослідницького та інноваційного характеру у сфері медицини. Здатність продовжувати навчання з високим ступенем автономії.

- Загальних (ЗК):

- ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
- ЗК 2. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
- ЗК 3. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- ЗК 5. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.
- ЗК 6. Здатність приймати обґрунтовані рішення.
- ЗК 7. Здатність працювати в команді.

ЗК 8. Здатність до міжособистої взаємодії.

ЗК 12. Визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків.

ЗК 13. Усвідомлення рівних можливостей та гендерних проблем.

ЗК 14. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав и свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 15. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК 17. Прагнення до збереження навколишнього середовища.

- Спеціальних (СК):

СК 11. Здатність розв'язувати медичні проблеми у нових або незнайомих середовищах за наявності неповної або обмеженої інформації з урахуванням аспектів соціальної та етичної відповідальності.

СК 17. Здатність до оцінювання впливу навколишнього середовища, соціально-економічних та біологічних детермінант на стан здоров'я індивідуума, сім'ї, популяції.

СК 24. Дотримання етичних принципів при роботі з пацієнтами, лабораторними тваринами.

Програмні результати навчання (ПРН):

ПРН 25. Зрозуміло і однозначно доносити власні знання, висновки та аргументацію з проблем охорони здоров'я та дотичних питань до фахівців і нефахівців.

ПРН 28. Приймати ефективні рішення з проблем охорони здоров'я, оцінювати потрібні ресурси, враховувати соціальні, економічні та етичні наслідки.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен:

Знати:

- особливості антропологічної проблематики, структуру та функції антропології;
- основні системи категорій та принципів, що стосуються розвитку та функціонування людини, сутності та структури її буття;
- фундаментальні детермінанти становлення людської історії та розвитку суспільства (зокрема онтологічні, гносеологічні, антропологічні та етико-аксіологічні підстави).

Розуміти:

- співвідношення антропології з природничо-науковим та соціально-гуманітарним знанням, мистецтвом та релігією;
- цілісний та процесуальний характер людської діяльності;
- ціннісне підґрунтя виникнення глобальних проблем людства.

Вміти:

- орієнтуватися в основних антропологічних течіях минулого і сучасності;
- виявляти та аналізувати антропологічні підстави різних систем знання;
- застосовувати антропологічні знання для розуміння культурних (національних, релігійних тощо) особливостей світоглядів різних людей.

Володіти навичками:

- аналізу сучасних антропологічних проблем та вчень;
- дефініції антропологічних понять;
- постійного збагачення філософсько-антропологічного тезаурусу;
- синтезування набутих знань у цілісне розуміння людини.

3. Зміст навчальної дисципліни

Тема 1. Предмет та функції філософської антропології: походження людини і специфіка її буття.

Науки про людину і необхідність інтеграції антропологічного знання. Антропологія як фундаментальна гуманітарна дисципліна. Місце антропології в системі культури. Функції філософської антропології.

Основні проблеми філософської антропології: проблема походження людини, психофізична проблема, духовне і соматичне буття людини в їхній взаємодії. Проблема виникнення людини на Землі та її відношень зі світом.

Культура та розумність як сутнісні характеристики людського способу буття. Людина як суб'єкт і як квінтесенція культурно-цивілізаційних суперечностей. Історичність людини.

Тема 2. Філософсько-антропологічні уявлення Стародавнього Світу. Людина і Космос.

Філософсько-антропологічні ідеї в міфопоетичних текстах ведичної традиції. Учення про Атман і Брахман. Мотив безсмертя у буддизмі; ідея реінкарнації. Тема безсмертя, дух і тіло людини в практиках давньоєгипетської культури. Людина в даосизмі. Етичний ідеал даосизму. Соціоморальний нахил антропології Давнього Китаю та її реалізації в конфуціанстві. Сучасна східна філософія та самопізнання людини.

Античний космоцентризм про походження і сутність людини. Дискурс суб'єктності у софістів і Сократа. Атомістичні ідеї про душу і тіло людини: моделі Демокріта та Епікура. Платон про троїсту сутність душі. Аристотелівська концепція людини як «політичної тварини», трактат «Про душу». Антропологія еллінізму: епікурейська етика, вчення кініків та кіренаїків, стоїцизм, скептицизм. Римські стоїки і зачатки християнських уявлень про сутність людини.

Тема 3. Середньовічні та ренесансні філософсько-антропологічні вчення. Людина і Бог.

Божественний Розум і тілесне та психічне буття людини. Дух і душа, їхнє розуміння у Середні віки. Апорія духу і тіла. Смысл життя, смерть та безсмертя в християнській релігійно-філософській думці. Релігійний фаталізм та спроби його подолання: вчення Августина Аврелія та Боеція. Антропологічні погляди Томи Аквінського та їхнє продовження в неотомізмі. Християнська містика і зародження апології розуму. Проблема теодицеї.

Антропоцентризм – тенденція епохи Ренесансу. Творча сутність людини в ідеях італійських гуманістів («Флорентійська академія». Вчення М.Фічіно, П. делла Мірандоллі). Філософія Леонардо да Вінчі. Гуманізм про смысл людського життя. Трансформація уявлення про богонатхненну природу людини та її місію на Землі. Великі відкриття Відродження і їх роль у формуванні нових ідей філософської антропології. Феномен ренесансного універсалізму. Розум і віра як духовні начала людського буття, їхнє співвідношення у світоглядному контексті ренесансних вчень.

Тема 4. Антропологічні уявлення в Новий час. Становлення філософії суб'єкта.

Виникнення поняття суб'єктивності в європейській філософії. Картезіанське cogito й сучасні уявлення про суб'єктивність. Психофізична проблема. Жорсткий детермінізм і заперечення свободи волі людини у філософії Б.Спінози. Просвітництво і проблема людини. Розум як визначальна характеристика людини. Людина та суспільство, їхня взаємодія. Суб'єктивістська тенденція філософії Нового часу: Дж. Берклі, Д.Юм., І.Г.Фіхте.

Нові наголоси в розумінні людини: німецька класична філософія. Кантівський «антропологічний поворот». Місце людини в системі Г. В. Ф. Гегеля. Марксистське вчення про економічний інтерес як прихований чинник людського буття. Відчуження як чинник людського буття.

Вітчизняна антропологічна думка. Розповсюдження ідей Просвітництва у другій половині XVII ст. Братські школи. Києво-Могилянська академія. Філософсько-антропологічна думка Петра Могили, Феофана Прокоповича, Г.С.Сковороди.

Тема 5. Антропологічні орієнтири Новітнього часу.

Основні тенденції антропологічної думки кінця XIX – поч. XXI ст. Антропологічний поворот – I та антропологічний поворот – II. Волонтаризм (А. Шопенгауер, Ф. Ніцше). «Філософія життя» як виклик класичній філософсько-антропологічній традиції. Фрідріх Ніцше: воля до влади як фундаментальний принцип життя. Значення концепції несвідомого Зигмунда Фрейда для філософської антропології. Гуссерлівське концепція конститутивної інтенційованості свідомості. Екзистенціалізм: філософія людської суб'єктності. Концепції Dasein (М. Гайдеггер) та «буття-для-себе» (Ж.-П. Сартра). Свобода та творчість людини в філософії М. Бердяєва. Тема людського буття в думці М. Шелера, М. Бубера, Н. Гартмана. Грані людського буття у філософії постмодерну.

Суспільно-філософське направлення в українській думці другої пол. XIX – поч. XX ст. Вчення М.І.Костомарова, П.О.Куліша, Т.Г.Шевченка, М.П.Драгоманова, І.Я.Франка, Лесі Українки. Нова українська філософія XX-XXI ст.

Тема 6. Специфіка людського буття.

Проблема свідомості: антропологічний аспект

Буття людини як єдність об'єктивної та суб'єктивної реальності, єдність тіла та духа. Природа, сутність та призначення людини. Діалектика біологічного, соціального та духовного в людині. Критика біологізаторських та соціологізаторських тлумачень людини. Темпоральні виміри людського буття та становлення. Концепція антропного часу.

Категорія «свідомість», її науковий, філософський зміст, ставлення матеріалізму та ідеалізму до проблеми свідомості. Критичний аналіз концепцій свідомості: гілозоїзм, вульгарний матеріалізм, фрейдизм, біхевіоризм, психологічний напрям. «Важка та легка проблема свідомості» (Д. Чалмерс). Нейробіологічний підхід до свідомості (Дж. Сьорль, Дж. Едельман, Ф. Крік, А. Кох, Дж. Тононі, Г. Рот, Черчленди та ін.). Соціально-філософський аспект проблеми свідомості. Свідомість та мова. Структура свідомості. Ознаки свідомості. Самосвідомість. Свідоме та несвідоме в психіці людини. Фрейдизм та неофрейдизм в поясненні структури людської психіки та природи і ролі підсвідомого. Психосинергетична концепція: психіка як система, що саморозвивається. Місце психотерапії у структурі лікувальної діяльності.

Інтерсуб'єктивність як умова об'єктивності і як проблема конституювання Іншого. Розрізнення живого тіла (Leib) й фізичного тіла (Körper) у трансцендентальній феноменології Е. Гуссерля. Бергсон про людську свідомість. Людське буття як діалог (М. Бубер). Два головні ставлення людини до світу: Я-Ти і Я-Воно. Діалог як спосіб людського існування.

Тема 7. Проблема добра і зла. Теодицея, космодицея, антроподицея.

Категорії добра і зла: буттєве, міфологічне, релігійне та філософське тлумачення. Абсолютизація і релятивація в етико-філософських пошуках. «Правда готтентота» и «Золоте правило моральності». Епістемно-культурні трансформації уявлень про добру та злу компоненти світобудови.

Добро і зло в системі «Бог-світ-людина». Постановка та вирішення проблеми теодицеї (естетичний і етичний варіанти): Платон, Августин Аврелій, Тома Аквінський. Моральні виклики «століття розуму»: від теокосмодицеї Г.В.Лейбніца до антроподицеї І. Канта. Антропологічні наголоси кантіанства (поняття моральної та легальної поведінки; категоричний імператив). «По той бік добра і зла» (Ф. Ніцше): чи можлива третя альтернатива?

Тлумачення ідей добра і зла православними авторами XX ст.: Святитель Лука (В. Ф. Войно-Ясенецький), Г. В. Флоровський.

Тема 8. Життя та смерть як антропологічна проблема.

Етико-правові аспекти початку та закінчення життя людини.

Проблема життя та смерті в філософському та медичному вимірах. Етико-правові аспекти початку та закінчення життя людини. Моральна оцінка сучасних репродуктивних технологій.

Етичні дилеми репродуктивної медицини. Попередження абортів: етичні імперативи та законодавчі можливості. Сурогатне материнство та цінність сім'ї та материнства. Еволюція поглядів на проблему вмирання, реанімації та смерті. Вмирання/смерть як медичний, психологічний, соціальний та духовний феномен. Евтаназія: юридичні, медичні, психологічні, соціальні аспекти. Хоспіси як альтернатива евтаназії. Біоетичні, психологічні та духовні проблеми надання паліативної допомоги. Психологічні та духовні стадії вмираючої людини за Е. Кюблер-Росс.

Ідея безсмертя: від міфологічних уявлень до природничо-наукових та філософських обґрунтувань сьогодення. Клонування, кріогенне заморожування, нанотехнології як сучасні підходи у вирішенні проблеми прагнення людства до пролонгації життя: *pro et contra*. Основні положення соціальних концепцій християнської церкви щодо застосування сучасних біомедичних технологій.

Тема 9. Проблема сенсу життя та сенсу історії. Культура та цивілізація.

Питання про сенс та мету існування: особистісний та загальнолюдський контексти. Виокремлення сенсу як результат суб'єктивної оцінки прожитого життя, а також як цілепокладання, що ознаменовує майбутнє. «Міф про Сізіфа» А. Камю, «Нудота» Ж. П. Сартра, «Після Освенциму» Т. Адорно. «Людина в пошуках сенсу» (В. Франкл). Аксиологічні виміри проблеми смислу життя: у чому полягають життєві цінності?

Проблема сенсу історії. Роль та місце людини в історичному процесі. «Цивілізаційний підхід» (М. Данилевський, О. Шпенглер, А. Д. Тойнбі), «моністичний підхід» (Августин Аврелій, Г. В. Ф. Гегель, К. Маркс) та позиції, що заперечують єдині спрямованість і сенс історичного процесу (Ф. Ніцше, К. Поппер, К. Ясперс) Культура як форма людських цінностей та спосіб самореалізації індивідів у суспільстві, спосіб їх буття. Функції культури: аксіологічна, комунікативна, регуляторна. Культура та цивілізація. Культура та загальнолюдські цінності. Цінність життя та здоров'я людини – культурницький зміст та соціальна потреба. Глобальні проблеми сучасності.

Тема 10. Свобода волі: міф чи фундаментальна підстава людського буття?

Зародження уявлень про свободу як свободу волі в античній думці. Парадокси узгодження ідей свободи волі та долі, свободи волі та Божого Провидіння. «Людина-машина»: від уявлень філософів механіцизму XVII–XVIII ст. до сучасних нейробіологічних артикуляцій проблеми свободи волі людини. Жорсткий детермінізм, фаталізм, провіденціалізм *versus* волюнтаризм та індетермінізм: аналіз підходів до вирішення проблеми свободи волі.

Чи володіє свобода волі етичним вектором (прагнення до блага і прагнення до зла)? Дискусія Ф. Ніцше і М. Бердяєва. Бердяєвська трихотомія «раб – пан – вільний». Екзистенція як свобода (Н. Аббаньяно).

Вибір як форма реалізації свободи волі. Детерміноване та вільне у виборі. Свобода і творчість. Види творчості. «Негативна» і «позитивна» свобода: робити або чинити? «Втеча від свободи» як форма конформізму (Е. Фромм). Концепції свободи А. Камю та Ж. П. Сартра.

Свобода та любов. «Ерос» і «танатос» в структурі несвідомого за З. Фройдом. Сучасна психоаналітична думка про феномен любові. Концепція сексуальності М. Фуко.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин			
	Усього	у тому числі		
		л	п/с	СРЗ
Тема 1. Предмет та функції філософської антропології: походження людини і специфіка її буття.	8		2	6
Тема 2. Філософсько-антропологічні уявлення Стародавнього Світу. Людина і Космос.	8		2	6
Тема 3. Середньовічні та ренесансні філософсько-антропологічні вчення. Людина і Бог.	8		2	6
Тема 4. Антропологічні уявлення в Новий час. Становлення філософії суб'єкта.	8		2	6
Тема 5. Антропологічні орієнтири Новітнього часу.	8		2	6
Тема 6. Специфіка людського буття. Проблема свідомості: антропологічний аспект.	10		4	6
Тема 7. Проблема добра і зла. Теодицея, космодицея, антроподицея.	10		4	6
Тема 8. Життя та смерть як антропологічна проблема. Етико-правові аспекти початку та закінчення життя людини.	10		4	6
Тема 9. Проблема сенсу життя та сенсу історії. Культура та цивілізація.	10		4	6
Тема 10. Свобода волі: міф чи фундаментальна підстава людського буття?	10		4	6
Усього годин	90		30	60

5. Теми лекційних / семінарських / практичних / лабораторних занять

5.1. Теми лекційних занять

Лекційні заняття не передбачені.

5.2. Теми семінарських занять

Семінарські заняття не передбачені.

5.3. Теми практичних занять

№ з/п	Тема	Кількість годин
1.	Предмет та функції філософської антропології: походження людини і специфіка її буття.	2
2.	Філософсько-антропологічні уявлення Стародавнього Світу. Людина і Космос.	2
3.	Середньовічні та ренесансні філософсько-антропологічні вчення. Людина і Бог.	2
4.	Антропологічні уявлення в Новий час. Становлення філософії суб'єкта.	2
5.	Антропологічні орієнтири Новітнього часу.	2

6.	Специфіка людського буття. Проблема свідомості: антропологічний аспект.	4
7.	Проблема добра і зла. Теодицея, космодицея, антроподицея.	4
8.	Життя та смерть як антропологічна проблема. Етико-правові аспекти початку та закінчення життя людини.	4
9.	Проблема сенсу життя та сенсу історії. Культура та цивілізація.	4
10.	Свобода волі: міф чи фундаментальна підстава людського буття?	4
Усього годин		30

5.4. Теми лабораторних занять

Лабораторні заняття не передбачені.

6. Самостійна робота здобувача вищої освіти

№ з/п	Назва теми/ види завдань	Кількість годин
1.	Предмет та функції філософської антропології: походження людини і специфіка її буття / підготовка до семінару (до письмової контрольної роботи; написання реферату).	6
2.	Філософсько-антропологічні уявлення Стародавнього Світу. Людина і Космос/ підготовка до семінару (до усного опитування, письмової контрольної роботи; написання реферату).	6
3.	Середньовічні та ренесансні філософсько-антропологічні вчення. Людина і Бог (до усного опитування, письмової контрольної роботи; написання реферату).	6
4.	Антропологічні уявлення в Новий час. Становлення філософії суб'єкта (до усного опитування, письмової контрольної роботи; написання реферату).	6
5.	Антропологічні орієнтири Новітнього часу (до усного опитування, письмової контрольної роботи; написання реферату).	6
6.	Специфіка людського буття. Проблема свідомості: антропологічний аспект / підготовка до семінару (до усного опитування, бесіди, дискусії).	6
7.	Проблема добра і зла. Теодицея, космодицея, антроподицея / підготовка до семінару (до усного опитування, бесіди, дискусії; написання есе).	6
8.	Життя та смерть як антропологічна проблема. Етико-правові аспекти початку та закінчення життя людини.	6
9.	Проблема сенсу життя та сенсу історії. Культура та цивілізація / підготовка до семінару (до усного опитування, бесіди, дискусії; написання есе).	6
10.	Свобода волі: міф чи фундаментальна підстава людського буття? / підготовка до семінару (до усного опитування, бесіди, дискусії; написання есе).	6
Усього годин		60

7. Методи навчання

Семінарські заняття: пояснення, фронтальне опитування, дискусії, бесіди, уявний експеримент тощо.

Самостійна робота: робота (конспектування, аналіз) з текстом (підручники, посібники, статті, монографії), участь у конференціях, наукових семінарах (доповідь, участь у дискусії); написання тез конференцій, наукової статті (за бажанням здобувача).

8. Форми контролю та методи оцінювання (у т.ч. критерії оцінювання результатів навчання)

Поточний контроль: усне опитування, письмові роботи (тести, есе), оцінювання активності та логічної когерентності аргументації під час бесіди чи дискусії, розв'язання ситуативних логічних завдань, тестування.

Підсумковий контроль в дисципліні не передбачено.

Оцінювання поточної навчальної діяльності на семінарському занятті:

1. Оцінювання теоретичних знань з теми заняття:
  - методи: індивідуальне опитування за питаннями відповідної теми, участь здобувачів в обговоренні проблемних ситуацій
  - максимальна оцінка – 5, мінімальна оцінка – 3, незадовільна оцінка – 2.
2. Оцінка теоретичних знань за темою заняття:
  - методи: оцінювання виконання тестових завдань за відповідною темою
  - максимальна оцінка – 5, мінімальна оцінка – 3, незадовільна оцінка – 2.

Оцінка за одне семінарське заняття є середньоарифметичною за всіма складовими і може мати лише цілу величину (5, 4, 3, 2), яка округлюється за методом статистики.

Критерії поточного оцінювання на практичному занятті

Оцінка	Критерії оцінювання
Відмінно «5»	Здобувач бере активну участь у семінарському занятті: демонструє глибокі знання історико-антропологічної бази, розуміє основні проблеми антропології; є активно задіяним в обговоренні проблемних ситуацій, вміє аргументовано захистити своє ставлення до певної проблеми; вміє знаходити найбільш адекватні форми розв'язання суперечностей; користується додатковою навчально-методичною та науковою літературою; спроможний вільно використовувати отримані знання у своїй професійній сфері. Тестові завдання (за необхідності) виконані в повному обсязі, всі 100% відповідей на запитання є правильними, відповіді на відкриті питання – повні та обґрунтовані.
Добре «4»	Здобувач бере участь у семінарському занятті: демонструє належне володіння історико-антропологічною базою, теорією сьогодення, але у відповіді присутні незначні помилки, які суттєво не змінюють загального ходу думки; у відповіді іноді наявна невпевненість у спробах прикладення загально-антропологічних положень до вирішення конкретно-наукових проблем, або, навпаки, розуміння сутності конкретних практичних завдань у підсумку не призводить до належного узагальнення; здобувач користується основною навчально-методичною та науковою літературою; висловлює власну думку з теми заняття. Тестові завдання (за необхідності) виконані в повному обсязі, не менш ніж 70% відповідей на запитання є правильними, у відповідях на відкриті питання наявні поодинокі помилки у визначеннях.
Задовільно «3»	Активна робота здобувача на семінарському занятті є епізодичною і чергується з відвертою пасивністю; відповідь переважно є репродуктивною і позбавленою належного розуміння, в ній наявні значні прогалини в знанні історії антропології, плутанина в осмисленні фундаментальних загально-антропологічних питань; здобувач затрудняється навести приклади, що мали б конкретизувати відповідь. Тестування (за необхідності) виконано в повному обсязі, не менш ніж 50% відповідей є правильними, відповіді на відкриті питання є поверхневими, з явними суттєвими помилками у визначеннях і логіці викладення.
Незадовільно «2»	Здобувач на семінарському занятті є лише спостерігачем, він не виступає і не задає питань, незацікавлений у вивченні матеріалу; не здатен відповісти на питання навіть на рівні репродуктивного відтворювання матеріалів методичного посібника; питання від викладача, що мали б наводити на думку, не є для нього зрозумілими; відсутня елементарна здатність типізувати антропологічні вчення за ознаками часу

та місця походження. Тестування не виконано.

Залік виставляється здобувачу, який виконав усі завдання робочої програми навчальної дисципліни, брав активну участь у практичних заняттях, виконав та захистив індивідуальне завдання та має середню поточну оцінку не менше ніж 3,0 і не має академічної заборгованості.

Залік здійснюється: на останньому занятті до початку екзаменаційної сесії - при стрічковій системі навчання, на останньому занятті – при цикловій системі навчання. Оцінка за залік є середньоарифметичною за всіма складовими за традиційною чотирибальною шкалою і має величину, яка округлюється за методом статистики з двома десятковими знаками після коми.

9. Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

Отриманий середній бал за навчальну дисципліну для здобувачів, які успішно опанували робочу програму навчальної дисципліни, конвертується з традиційної чотирибальної шкали у бали за 200-бальною шкалою, як наведено у таблиці:

Таблиця конвертації традиційної оцінки у багатобальну шкалу

Традиційна чотирибальна шкала	Багатобальна 200-бальна шкала
Відмінно («5»)	185 – 200
Добре («4»)	151 – 184
Задовільно («3»)	120 – 150
Незадовільно («2»)	Нижче 120

Багатобальна шкала (200-бальна шкала) характеризує фактичну успішність кожного здобувача із засвоєння освітньої компоненти. Конвертація традиційної оцінки (середній бал за навчальну дисципліну) в 200-бальну виконується інформаційно-технічним відділом Університету.

Відповідно до отриманих балів за 200-бальною шкалою, досягнення здобувачів оцінюються за рейтинговою шкалою ECTS. Подальше ранжування за рейтинговою шкалою ECTS дозволяє оцінити досягнення здобувачів з освітньої компоненти, які навчаються на одному курсі однієї спеціальності, відповідно до отриманих ними балів.

Шкала ECTS є відносно-порівняльною рейтинговою, яка встановлює належність здобувача до групи кращих чи гірших серед референтної групи однокурсників (факультет, спеціальність). Оцінка «А» за шкалою ECTS не може дорівнювати оцінці «відмінно», а оцінка «В» – оцінці «добре» тощо. При конвертації з багатобальної шкали межі оцінок «А», «В», «С», «D», «Е» за шкалою ECTS не співпадають з межами оцінок «5», «4», «3» за традиційною шкалою. Здобувачі, які одержали оцінки «FX» та «F» («2») не вносяться до списку здобувачів, що ранжуються. Оцінка «FX» виставляється здобувачам, які набрали мінімальну кількість балів за поточну навчальну діяльність, але яким не зарахований підсумковий контроль. Оцінка «F» виставляється здобувачам, які відвідали усі заняття з дисципліни, але не набрали середнього балу (3,00) за поточну навчальну діяльність і не допущені до підсумкового контролю.

Здобувачі, які навчаються на одному курсі (однієї спеціальності), на підставі кількості балів, набраних з дисципліни, ранжуються за шкалою ECTS таким чином:

Конвертація традиційної оцінки з дисципліни та суми балів за шкалою ECTS

Оцінка за шкалою ECTS	Статистичний показник
A	Найкращі 10% здобувачів
B	Наступні 25% здобувачів
C	Наступні 30% здобувачів
D	Наступні 25% здобувачів
E	Наступні 10% здобувачів

10. Методичне забезпечення

- Робоча програма навчальної дисципліни
- Силабус навчальної дисципліни
- Методичні розробки до семінарських занять
- Методичні рекомендації до самостійної роботи здобувачів вищої освіти

11. Питання до заліку

1. Антропологія як фундаментальна гуманітарна дисципліна. Місце антропології в системі культури. Функції філософської антропології.
2. Основні проблеми філософської антропології.
3. Культура та розумність як сутнісні характеристики людського способу буття. Людина як суб'єкт і як квінтесенція культурно-цивілізаційних суперечностей.
4. Філософсько-антропологічні ідеї в міфопоетичних текстах ведичної традиції. Мотив безсмертя у буддизмі; ідея реінкарнації. Людина в даосизмі.
5. Античний космоцентризм про походження і сутність людини. Дискурс суб'єктності у софістів і Сократа. Атомістичні ідеї про душу і тіло людини: моделі Демокріта та Епікура.
6. Антропологічні погляди Платона, Аристотеля. Антропологія еллінізму та римського періоду.
7. Божественний Розум і тілесне та психічне буття людини. Проблеми смислу життя, смерті та безсмертя, свободи та Божественного Провидіння, теодицеї (вчення. Августина Аврелія, Боєція, Томи Аквінського).
8. Антропоцентризм – тенденція епохи Ренесансу. Творча сутність людини в ідеях італійських гуманістів (М.Фічіно, П. делла Мірандолла, Леонардо да Вінчі).
9. Виникнення поняття суб'єктивності в європейській філософії. Картезіанське cogito й сучасні уявлення про суб'єктивність. Психофізична проблема.
10. Жорсткий детермінізм і заперечення свободи волі людини у філософії Б.Спінози.
11. Просвітництво і проблема людини. Розум як визначальна характеристика людини. Людина та суспільство, їхня взаємодія.
12. Суб'єктивістська тенденція філософії Нового часу: Дж. Берклі, Д.Юм., І.Г.Фіхте.
13. Нові наголоси в розумінні людини: німецька класична філософія. Кантівський «антропологічний поворот». Місце людини в системі Г. В. Ф. Гегеля. Марксистське вчення про економічний інтерес як прихований чинник людського буття.
14. Вітчизняна антропологічна думка. Розповсюдження ідей Просвітництва у другій половині XVII ст. Братські школи. Києво-Могилянська академія. Філософсько-антропологічна думка Петра Могили, Феофана Прокоповича, Г.С.Сковороди.
15. Основні тенденції антропологічної думки кінця XIX – поч. XXI ст. Волюнтаризм (А. Шопенгауер, Ф. Ніцше). «Філософія життя» як виклик класичній філософсько-антропологічній традиції. Значення концепції несвідомого Зигмунда Фрейда для філософської антропології.
16. Гуссерлівське концепція конститутивної інтенційованості свідомості. Екзистенціалізм: філософія людської суб'єктності. Концепції Dasein (М. Гайдеггер) та «буття-для-себе» (Ж.-П. Сартра). Свобода та творчість людини в філософії М. Бердяєва.
17. Тема людського буття в думці М. Шелера, М. Бубера, Н. Гартмана. Грані людського буття у філософії постмодерну.
18. Суспільно-філософське направлення в українській думці другої пол. XIX – поч. XX ст. Вчення М.І.Костомарова, П.О.Куліша, Т.Г.Шевченка, М.П.Драгоманова, І.Я.Франка, Лесі Українки. Нова українська філософія XX-XXI ст.
19. Буття людини як єдність об'єктивної та суб'єктивної реальності, єдність тіла та духа. Природа, сутність та призначення людини. Діалектика біологічного, соціального та духовного в людині.
20. Темпоральні виміри людського буття та становлення. Концепція антропного часу.
21. Категорія «свідомість», її науковий, філософський зміст. «Важка та легка проблема свідомості» (Д. Чалмерс). Нейробіологічний підхід до свідомості.
22. Соціально-філософський аспект проблеми свідомості. Свідомість та мова. Структура свідомості. Ознаки свідомості. Самосвідомість. Свідоме та несвідоме в психіці людини.
23. Інтерсуб'єктивність як умова об'єктивності і як проблема конституювання Іншого.

24. Категорії добра і зла: буттєве, міфологічне, релігійне та філософське тлумачення. Абсолютизація і релятивація в етико-філософських пошуках. «Правда готтентота» и «Золоте правило моральності».
25. Добро і зло в системі «Бог-світ-людина». Постановка та вирішення проблеми теодицеї (естетичний і етичний варіанти): Платон, Августин Аврелій, Тома Аквінський.
26. Моральні виклики «століття розуму»: від теокосмодицеї Г.В.Лейбніца до антроподіцеї І. Канта. Антропологічні наголоси кантіанства (поняття моральної та легальної поведінки; категоричний імператив).
27. «По той бік добра і зла» (Ф. Ніцше): чи можлива третя альтернатива?
28. Тлумачення ідей добра і зла православними авторами ХХ ст.: Святитель Лука (В. Ф. Войно-Ясенецький), Г. В. Флоровський.
29. Проблема життя та смерті в філософському та медичному вимірах. Етико-правові аспекти початку та закінчення життя людини.
30. Етичні дилеми репродуктивної медицини. Попередження абортів: етичні імперативи та законодавчі можливості. Сурогатне материнство та цінність сім'ї та материнства.
31. Еволюція поглядів на проблему вмирання, реанімації та смерті. Вмирання/смерть як медичний, психологічний, соціальний та духовний феномен. Евтаназія: юридичні, медичні, психологічні, соціальні аспекти. Хоспіси як альтернатива евтаназії.
32. Ідея безсмертя: від міфологічних уявлень до природничо-наукових та філософських обґрунтувань сьогодення. Клонування, кріогенне заморожування, нанотехнології як сучасні підходи у вирішенні проблеми прагнення людства до пролонгації життя: pro et contra.
33. Питання про сенс та мету існування: особистісний та загальнолюдський контексти. «Міф про Сізіфа» А. Камю, «Нудота» Ж. П. Сартра, «Після Освенциму» Т. Адорно. «Людина в пошуках сенсу» (В. Франкл). Аксиологічні виміри проблеми смислу життя: у чому полягають життєві цінності?
34. Проблема сенсу історії. Роль та місце людини в історичному процесі. «Цивілізаційний підхід» (М. Данилевський, О. Шпенглер, А. Д. Тойнбі), «моністичний підхід» (Августин Аврелій, Г. В. Ф. Гегель, К. Маркс) та позиції, що заперечують єдині спрямованість і сенс історичного процесу (Ф. Ніцше, К. Поппер, К. Ясперс)
35. Культура як форма людських цінностей та спосіб самореалізації індивідів у суспільстві, спосіб їх буття. Функції культури: аксіологічна, комунікативна, регуляторна. Культура та цивілізація.
36. Зародження уявлень про свободу як свободу волі в античній думці. Парадокси узгодження ідей свободи волі та долі, свободи волі та Божого Провидіння. «Людина-машина»: від уявлень філософів механіцизму XVII–XVIII ст. до сучасних нейробіологічних артикуляцій проблеми свободи волі людини.
37. Чи володіє свобода волі етичним вектором (прагнення до блага і прагнення до зла)? Дискусія Ф. Ніцше і М. Бердяєва. Бердяєвська трихотомія «раб – пан – вільний». Екзистенція як свобода (Н. Аббаньяно).
38. Вибір як форма реалізації свободи волі. Свобода і творчість. «Негативна» і «позитивна» свобода: робити або чинити? «Втеча від свободи» як форма конформізму (Е. Фромм). Концепції свободи А. Камю та Ж. П. Сартра.
39. Свобода та любов. «Ерос» і «танатос» в структурі несвідомого за З. Фройдом. Сучасна психоаналітична думка про феномен любові. Концепція сексуальності М. Фуко.

12. Рекомендована література

Основна

1. Борисова О. В. Соціальна антропологія : навчальний посібник / О. В. Борисова ; Луганський нац. аграрний ун-т. — Київ : Кондор, 2016. — 223 с.
2. Історія філософії: проблема людини та її меж. Вступ до філософської антропології як метаантропології. Навчальний посібник зі словником / Під редакцією доктора філософських наук, професора Н. Хамітова ; 4-е видання, перероблене та доповнене. — К. : КНТ, 2016. — 396 с.
3. Петрушенко В. Філософія (вступ до курсу, історія світової та української філософії, фундаментальні проблеми сучасної філософії) – Навчальний посібник / Віктор Петрушенко. —

2-ге вид., випр. — Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2019. — 596 с.

4. **Філософія основних сфер і напрямів людської життєдіяльності** : навчальний словник-довідник / За наук. ред. д. філос. наук., проф. В. Л. Петрушенка. — Львів : Новий Світ-2000, 2022. — 342 с.

Додаткова

1. Мариняк Я. О. Етнокультурологія : навчальний посібник / Я. О. Мариняк ; ТНПУ ім. В. Гнатюка. — Тернопіль : Вектор, 2020. — 180 с.
2. Петрушенко В. Філософія і методологія науки – Навчальний посібник / Віктор Петрушенко ; вид. 2-ге, випр. і доп. — Львів : Новий Світ – 2000, 2021. — 200 с.
3. Ханжи В. Б. Любов як найбільша заповідь Христа у вченні святиителя Луки Кримського / В. Б. Ханжи // Філософія релігії та медицини в постсекулярну добу : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої пам'яті свт. Луки (В. Ф. Войно-Ясенецького) (Київ, 25–26 листопада 2022 р.). — К. : НМУ ім. О. О. Богомольця, 2022. — С. 43–47. — Режим доступу : <https://repo.odmu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/13008>
4. Ханжи В. Б. Не просто двигун кровообігу... Святитель Лука Кримський про ролі серця в життєдіяльності людини / В. Б. Ханжи // Філософія релігії та медицини в постсекулярну добу : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої пам'яті свт. Луки (В. Ф. Войно-Ясенецького) (Київ, 11–12 червня 2021 р.). — К. : НМУ ім. О. О. Богомольця, ВР ІФ ім. Г. С. Сковороди НАНУ, 2021. — С. 41–43. — Режим доступу : <https://repo.odmu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/13009>
5. Ханжи В. Б. Часовий вимір векторів свободи волі в філософії Новітнього часу / В. Б. Ханжи // Філософія в сучасному науковому та соціально-політичному дискурсах : Матеріали доповідей та виступів II всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (Вінниця, 18 листопада 2021 р.). — Вінниця : Видавець ФОП Кушнір Ю. В., 2021. — С. 166–169. — Режим доступу : <https://repo.odmu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/12766>
6. Khanzhy V. B. The interpretation of Husserl's time-consciousness in the reconstruction of the concept of anthropic time. Part one / V. B. Khanzhy, Lyashenko D. M. // Anthropological Measurements of Philosophical Research. — 2023. — № 23. — Pp. 117–132. — Режим доступу : <https://repo.odmu.edu.ua:443/xmlui/handle/123456789/13339>

13. Електронні інформаційні ресурси

1. <https://repo.odmu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/758> – Репозиторій ОНМедУ (кафедра філософії та біоетики).
2. <https://info.odmu.edu.ua/chair/philosophy/files> – Методичні матеріали кафедри філософії та біоетики.
3. <https://plato.stanford.edu/index.html> – Stanford Encyclopedia of Philosophy.
4. <https://www.facebook.com/groups/310708616909797> – Відкрита філософська школа філософського факультету ОНУ імені І. І. Мечникова.